

ქვეყნის მოსახლეობის კეთილდღეობის მდგომარეობა და მისი გაუმჯობესების გზები

გივი ემუხვარი

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია მოსახლეობის კეთილდღეობის დონე, მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, გამოთქმულია მოსაზრებები ქვეყნის ეკონომიკის განსავითარებლად, უმუშევრობის შესამცირებლად, სამუშაო ადგილების შესაქმნელად, სოფლებში მუშახელის შესანარჩუნებლად, საგადასახადო სისტემის დასარეგულირებლად.

აღნიშნული პრობლემების გადაჭრა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას და შესაბამისად, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

THE WELFARE STATE OF THE COUNTRY'S POPULATION AND WAYS TO IMPROVE IT

Givi Emukhvari,

Doctor of Economic, Professor

RESUME

The article discusses the level of welfare of the population, its pros and cons, ideas for developing the country's economy, reducing unemployment, creating jobs, maintaining rural labor, and regulating the tax system.

Solving these problems will significantly contribute to the growth of the country's economy and consequently to raising the standard of living of the population.

კირითადი ტექსტი

უკანასკნელ წლებში საქართველოში ეკონომიკური მდგომარეობა ნაწილობრივ უმჯობესდება, ეტაპობრივად იზრდება მოსახლეობის შემოსავალი და შესაბამისად მათი კეთილდღეობაც. თუმცა, არსებობს მნიშვნელოვანი პრობლემები, რომელთა გადაჭრაც ამ ეტაპამდე ვერ მოხერხდა: დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნა, უმუშევრობისა და ინფლაციის მაღალი დონე, ეროვნული ვალუტის კოლოსალური ტემპით გაუფასურება, სამომხმარებლო პროდუქტებსა და მომსახურებაზე ფასების ზრდა, მოსახლეობის ცხოვრების დონის შეუსაბამოა თანამედროვე მოთხოვნებთან, განათლების დონე, ჯანდაცვის მიზნით ნაკლები სახსრები გამოყოფა და ა. შ.

„საქსტატის“ მონაცემებით 2017 წელს მშპ შე-

ადგინა 37847,0 მილიონი ლარი. ეს მაჩვენებელი 2013 წელთან შედარებით 11 000 მილიონი ლარით გაიზარდა (27%). ერთ სულ მოსახლეზე მშპ შეადგინა 7086 ლარი, ანუ 4259 აშშ დოლარი. 2017 წლისათვის 9601 ლარი და 3827 აშშ დოლარი. დოლარებში მაჩვენებლის 432-ით შემცირება გამოწვეულია ეროვნული ვალუტის - გაუფასურებით. ამ პერიოდში აშშ დოლარის კურსი 1,65-დან 2.508-მდე გაიზარდა (52%).

„საქსტატის“ მონაცემებით, 2018 წლისათვის ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა 1939,8 ათას კაცს შეადგენდა, მ. შ. დასაქმებული იყო 1694,2 ათასი, ანუ უმუშევარი 245,7 ათასი კაცი. უმუშევრობის დონემ 12,7% შეადგინა. 2014 წელთან შედარებით 2018 წელს ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა მიგრაციის შედეგად 44,8 ათასი ადამიანით შემცირდა.

2018 წელს 2015 წელთან შედარებით დასაქმება შემცირდა 39,6 ათასი ადამიანით. ამ მხრივ უკეთესი მაჩვენებელი იყო 2015 წელს, როცა დასაქმებული იყო 1733,8 ათასი ადამიანი, ანუ 2018 წლისათვის ყოვლად უსაფუძვლოდ დაიკარგა 39,6 ათასი სამუშაო ადგილი (იხ. ცხრილი №2).

ქვეყანაში 2017 წელს ყველა კატეგორიის მეურნეობებში საშუალო ხელფასმა 596 ლარი შეადგინა. ხელფასი ყველაზე მაღალია მშენებლობაში (1789 ლარი), მრეწველობაში (1566 ლარი) და სახელმწიფო მმართველობაში - (1566 ლარი). ეს მაჩვენებელი ყველაზე დაბალია: განათლებაში (384 ლარი) და სოფლის მეურნეობაში (880 ლარი), რაც ცხადია ქვეყანაში ხელფასების არათანაბარ განაწილებაზე მიგვანიშნებს. ამასთან, საშუალო მაჩვენებლის მიღმა იმალება ზედა და ქვედა ეშელონების მუშაკებს შორის ხელფასების განაკვეთების მკვეთრი განსხვავება, რაც ცალკე კვლევის საგანს წარმოადგენს (იხ. ცხრილი №3).

საქართველოს საზოგადოებრივი კვლევის ცენტრის მასალებში გაანალიზებულია შინამეურნეობების შემოსავალი და ხარჯები. მაგალითად, 2017 წელს საშუალო შემოსავალმა თვეში შეადგინა 771,9 ლარი.

საშუალოდ ხარჯებმა თვეში შეადგინა - 788,6 ლარი, ანუ შემოსავალთან შედარებით 16,7 ლარით მეტი.

ანალიზიდან ჩანს, რომ მოსახლეობის კეთილდღეობაზე უარყოფით გავლენას ახდენს უმუშევრობა. აღნიშნულით არის გამოწვეული სიღარიბე, ცხოვრების დაბალი დონე.

ქვეყანაში სიღარიბის ზღვარს მიღმა ცხოვრობს

ცხრილი №1

მაჩვენებლები (მლნ. ლარებში)	2011 წ.	2012 წ.	2013 წ.	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.	2017 წ.
მთლიანი ეროვნული შემოსავალი	23631,7	25925,6	23640,7	28882,5	18884,8	32340,8	35793,9
მათ შორის ერთ სულ მოსახლეზე	6291	6952,7	7085,3	7765,3	8290,6	8676,3	9601,3
იგივე აშშ დოლარებში	3731,2	4210,5	4259,5	4937,5	3652	3652	3827,3

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია სამუშაო ძალის გამოკვლევის მასალებიდან. თბილისი, 2018 წ.

ცხრილი №2

მოსახლეობის დასაქმება და უმუშევრობა დინამიკაში (ათ. კაცი)

მაჩვენებლები	წლები					2018 წელი 2014 წელთან შედარებით (+) (-)
	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.	2017 წ.	2018 წ.	
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა (ათასი კაცი)	1984,6	2018,0	1996,2	1983,1	1939,8	-44,8
დასაქმებული	1694,4	1733,8	1717,3	1706,6	1694,2	-0,2
უმუშევარი	290,2	284,2	278,9	278,4	245,7	-44,5
უმუშევრობის დონე, %	14,6	14,1	14,0	13,9	12,7	-1,9
დასაქმებულთა აბსოლუტური ცვლილება, წინა წელთან შედარებით (+) (-)	-	+39,4	-16,5	-10,7	-12,4	-

შენიშვნა: ცხრილი შედგენილია „საქსტატის“ მასალების მიხედვით.

ცხრილი №3

მუშაკთა საშუალო ანაზღაურება დარგების მიხედვით 2017 წ.

დარგების დასახელება	გაცემული ხელფასი (ათასი ლარი)	რიცხოვნება (ათასი კაცი)	საშუალო წლიური ხელფასი (ლარი)	ხელფასი თვეში (ლარი)
სულ დასაქმებული	12201,0	1706,6	7149	596
ს/მეურნეობა, ნადირობა, მეთევზეობა	7775	736,5	10556	880
მრეწველობა	25844	137,5	18795	4566
მშენებლობა	17603	82	21467	1789
საფინანსო საქმიანობა	24 644	30,7	8030	669
სახელმწიფო მმართველობა	15 812	88,3	17907	1492
განათლება	6 976	151,5	4605	384
ჯანდაცვა, სოც. დახმარება	11 456	67,4	16997	1416

შენიშვნა: ცხრილი შედგენილია „საქსტატის“ მასალების მიხედვით.

მოსახლეობის 21,9%, ანუ 816,5 ათასი ადამიანი (2017 წ.).

ცნობილია, რომ სხვა ფაქტორებთან ერთად, სიღარიბის დონეს განსაზღვრავს მშპ დაბალი დონე და შემოსავლების არათანაბრად განაწილება. როგორც აღვნიშნეთ, საშუალო მაჩვენებელი ემსახურება რეალური მაჩვენებლის შელამაზებას, რასაც ადასტურებს ჯინის ინდექსი. კერძოდ, საქართველო მსოფლიოს 143 ქვეყნიდან 33-ე ადგილზე იყო, შესაბამისად ჯინის კოეფიციენტმა 053 შეადგინა, რაც შემოსავლის არათანაბარ განაწილებას ადასტურებს.

2018 წლისათვის ქვეყანაში სიღარიბის ზღვარს მიღმა 744,7 ათასი ადამიანი ცხოვრობდა (20,1%). 2017 წელთან შედარებით 67 ათასი ადამიანის ცხოვრების პირობები გაუმჯობესდა.

საქართველოს საზოგადოების ცენტრის გამოკვლევების მიხედვით, მოსახლეობის 5%, შინამეურნეოების - 4,3, ბავშვების - 6,8% და პენსიონერების 3,7% უკიდურესი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობს, ე. ი. 8704 ბავშვი ცხოვრობს სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ.

ქვეყანაში სიღარიბის ზრდა გამომწვეულია: ეკონომიკური ზრდის დაბალი ტემპით, ეროვნული ვალუტის კურსის დაცემით და სამომხმარებლო საქონელზე - ფასების ზრდით.

2016-2017 წლებში სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ პირობებში მცხოვრებ პენსიონერთა წილი 19,3%-დან 20,4%-ია, ხოლო ფასები სამომხმარებლო პროდუქტებზე 4%-დან 37%-მდე გაიზარდა.

2019 წლის აპრილის თვეში საშუალო მოხმარების საარსებო მინიმუმი იყო 163,90 ლარი, 4 სულიანი ოჯახისათვის 327,80 ლარი. ფაქტიურმა ხარჯმა 1 სულზე 2017-2018 წლებში შეადგინა 312,20 ლარი. მ. შ. სამომხმარებლო ხარჯმა 208,7 ლარი შეადგინა, ანუ საშუალოდ დღეში 6,96 ლარი.

საზოგადოებრივი ცენტრის მიერ ჩატარებული გამოკვლევებით, რესპოდენტთა 66% პრობლემად უმუშევრობას ასახელებს, სამომხმარებლო საქონელზე ფასების მატება აწუხებს 43%-ს, სიღარიბე - 39%-ს. ამდენად, პრობლემების უმეტესობა ეკონომიკური ხასიათისაა.

„საქსტატის“ მასალების მიხედვით, ქვეყანაში 2011 წელს სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვემოთ მოსახლეობის წილი შეადგენდა 34,1%-ს, ანუ 1286,8 ათას კაცს, 2012 წელს - 1121,7 ათას ადამიანს (30%), 2016 წელს 850,2 ათას ადამიანს (22%), ხოლო 2017 წელს 797,4 ათას ადამიანს (21,4%). მართალია, ბოლო წლებში ქვეყანაში ღარიბი მოსახლეობის რაოდენობა შემცირდა, მაგრამ ეს საკითხი კვლავ მთავარ პრობლემად რჩება.

უნდა შევეხოთ თვითდასაქმებას. როგორც „საქსტატის“ მასალებიდან ჩანს, 2009 წელს თვითდასაქმებულთა რაოდენობა 64%-ს შეადგენდა, 2017 წლისათვის შემცირდა 57%-მდე. მართალია ამ პერიოდში თვითდასაქმებულთა აბსოლუტუ-

რი რაოდენობა შემცირდა, მაგრამ ჩვენი აზრით, თვითდასაქმება ემსახურება უმუშევრობის შენიღვას. კერძოდ, სოფლის მკვიდრი, რომელიც საკუთარ საკარმიდამოს, პირუტყვსა და ფრინველს უვლის და მონეულ პროდუქტს ოჯახის საჭიროებისათვის იყენებს, არ შეიძლება ინოდებოდეს „თვითდასაქმებულად“. თუ ნამეტი პროდუქტის რეალიზაციას აწარმოებს, მაშინ უნდა ჩაითვალოს დასაქმებულად. ამასთან, უნდა დადგინდეს სოფლის პროდუქტების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლის ოდენობა.

საქართველოს გაერთიანებული პროფკავშირების მასალებით, 2017 წელს ქვეყანაში სიღარიბის ზღვარს მიღმა 455,8 ათასი ადამიანი ცხოვრობდა, ანუ მოსახლეობის 12%. ამასთან სოციალურ სააგენტოებში საარსებო მინიმუმის მისაღებ ბაზაში რეგისტრირებული იყო 1,6 მილიონი ადამიანი, რასაც ფაქტიურად არ აღიარებენ. ცხადია, ეს მონაცემები საჭიროებენ შესაბამის და სათანადო რეაგირებას.

ცნობილია, რომ მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში იყენებენ უმუშევართა დაზღვევის სისტემას, რომლის წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი და დასაქმებულები.

ექვს გარეშეა, რომ მოსახლეობის კეთილდღეობა მნიშვნელოვნად არის განპირობებული თითოეული ადამიანის პირადი ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე.

როგორც №4 ცხრილიდან ჩანს, „საქსტატის“ მონაცემებით 2013 წელს მოსახლეობის ჯანდაცვაზე დაიხარჯა 225,4 მილიონი ლარი, მ. შ. სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 547 მილიონი ლარი, კერძო დანაზოგიდან 1655 ათასი ლარი. სახელმწიფოს წილი იყო 24,3%. 2017 წლისათვის ჯანდაცვაზე დაიხარჯა 2878 მილიონი ლარი. მ. შ. სახელმწიფო სახსრები 1092 მილიონი ლარი, მოსახლეობის საკუთარი სახსრები 1737 მილიონი ლარი. სახელმწიფო ხარჯების წილმა შეადგინა 38%. ეს მაჩვენებელი 2013 წელთან შედარებით გაიზარდა 13,7% პუნქტით. ამავე პერიოდში კერძო ხარჯები გაიზარდა 82 მილიონი ლარით და შეადგინა 1737 მილიონი ლარი, რაც სახელმწიფო ბიუჯეტიდან განეულ დაფინანსებას აღემატება 645 მილიონი ლარით (59%-ით).

ამ დანიშნულებით უცხოეთიდან მოზიდულმა თანხებმა 2013 წელს 51 მილიონი ლარი შეადგინა, 2017 წლისათვის შემცირდა 48 მილიონ ლარამდე.

კერძო, პირადი დანაზოგების წილმა 2013 წელს შეადგინა 73%, ხოლო 2017 წლისათვის 60%-მდე შემცირდა, მაგრამ იგი მაინც წარმოადგენს ჯანდაცვის ხარჯების დაფინანსების ძირითად წყაროს.

2013 წლისათვის ჯანდაცვაზე ყველა კატეგორიიდან ხარჯების გაზრდის მიუხედავად, მშპ. მისი წილი 8,5%, 2017 წლისთვის კი შემცირდა 7,6%-მდე, რაც გამოწვეულია ამ ხარჯების მშპ ზრდის ტემპთან შედარებით დაბალი დონით. 2013-2017 წლებში ჯანდაცვის ხარჯები მშპ ზრდის ტემპს ჩამორჩა 13% პუნქტით.

ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯები 2013-2017 წწ. (მილიონი ლარი)

მაჩვენებლები	მაჩვენებლები წლების მიხედვით				
	2013 წ.	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.	2017 წ.
ჯანდაცვაზე მთლიანი დანახარჯი (მილიონი ლარი)	2254	2460	2518	2865	2878
მ. შ. - სახელმწიფო სახსრები	547	693	913	1067	1092
- კერძო ხარჯები	1655	1720	1559	1750	1737
- საერთაშორისო დახმარებები	51	47	46	47	48
სახ. დანახარჯების წილი %-ით	24,3	28,2	36,3	37,2	38
მშპ. (მილიონი ლარი)	26847	29131	31756	34028	37847
- კერძო დანაზოგიდან გადახდილი თანხის წილი, %-ით	69,1	66	57,3	55,6	54,7
კერძო დანახარჯების წილი %-ით	73	70	62	61	60
მთლიანი დანახარჯების წილი მშპ მიმართებაში, %-ით	8,5	8,5	8,5	8,4	7,6

შენიშვნა: ცხრილი შედგენილია „საქსტატის“ მასალების მიხედვით.

შინა მეურნეობათა წევრების მიერ დასახელებული დამატებითი საარსებო წყაროები (2017 წ.)

მაჩვენებლები	საერთო რაოდენობა	საერთო % მაჩვენებელი	შ/მეურნეობები %-ში
არ ქონდათ დამატებითი საარსებო წყარო	1192	61,8	55,4
ნათესავის ან მეგობრის დახმარება	323	16,7	16
თანხის სესხება ბანკიდან ან ფინანსური კომპანიიდან	176	9,1	8
თანხის სესხება მეგობრისაგან	58	3	3,3
სოციალური დახმარება	46	2,4	2,1
შემოსავალზე მეტის დახარჯვა	40	2,1	1,8
ქონების გაყიდვა	29	1,5	1,1
დახმარება უცხო პირისაგან	29	1,5	2
თანხის სესხება არანათესავისაგან	8	0,4	0,5
სხვა სოციალური დახმარება	7	0,4	0,5
დახმარება მუნიციპალიტეტისაგან	16	0,8	1
დახმარება რელიგიური ორგანიზაციებისაგან	4	0,2	0,2
დახმარება სხვადასხვა ორგანიზაციებისაგან	2	0,1	0,1
ჯამი	1930	100	92

შენიშვნა: ცხრილი შედგენილია საზოგადოებრივი კვლევის ცენტრის მასალების მიხედვით (2018 წ.).

ექსპერიმენტში მონაწილე 1930 ადამიანიდან, დამატებითი საარსებო წყარო არ ჰქონდა 1192-ს ანუ 61,8%. მ. შ. შინამეურნეობების 55,4%-ს (1069 ადამიანს). ნათესავების ან მეგობრისგან დახმარება მიიღო 323 ადამიანი (16,7%), ბანკიდან ან საფინანსო კომპანიიდან თანხა ისესხა - 176 ადამიანი (9,1%). მეგობრებისაგან 58 ადამიანი (3%), სოციალური დახმარება გაენია 46 ადამიანი (2,4%), შემოსავალზე მეტი დახარჯა ანუ ვალი დარჩა 40 ადამიანი. დანარჩენი ჩამოთვლილი წყაროების მაჩვენებლები 0,1-დან 1,5%-მდე მერყეობს.

ცნობილია, რომ მოსახლეობის კეთილდღეობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ემიგრანტების მიერ საქართველოში განხორციელებულ ფულად ტრანზაქციებზე. მარტო მიმდინარე წლის 6 თვეში ოფიციალურად მოსახლეობას უცხოეთიდან ჩაერიცხა 697,2 მილიონი ლარი. გარდა აღნიშნულისა, მოსახლეობა არაოფიციალურად იღებს თანხებს უცხოეთიდან, რომლის ოდენობის დადგენა გამოკვლევებით არის შესაძლებელი.

2015-2017 წლებში შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი 608,9-დან 771,9 ლარამდე გაიზარდა, ხოლო ხარჯები პირიქით - 821,8 ლარიდან 788,6 ლარამდე შემცირდა, ანუ მოსახლეობა ეკონომიურად ხარჯავს ხელთ არსებულ სახსრებს.

როგორც აღვნიშნეთ ქვეყანაში სამომხმარებლო საქონელსა და მომსახურებაზე ფასები კატასტროფულად იზრდება, რაც ცხადია უარყოფით გავლენას ახდენს მოსახლეობის კეთილდღეობაზე.

საზოგადოებრივი კვლევის ცენტრის მასალებიდან ჩანს შინამეურნეობების ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების ფაქტორები. მაგალითად, ფასები პროდუქტებზე და მომსახურებაზე 2017 წელს 2011 წელთან შედარებით გაიზარდა 68,8% პუნქტით, ხოლო დანარჩენ პოზიციებში მდგომარეობა გაუმჯობესდა. სესხის დაფარვის მაჩვენებელი 74%-დან შემცირდა 7,9%-მდე. მძიმე ავადმყოფობა 27%-დან 23,1%-მდე. შემოსავლების კლება - 17,3%-დან 16,2%-მდე. სამსახურის დაკარგვა 13,6%-დან 6,9%-მდე.

უცხოეთიდან თანხების გადმორიცხვა 2011 წელს წინა წელთან შედარებით 14,3%-ით შემცირდა, ხოლო 2017 წელს წინა წელთან შედარებით მხოლოდ 0,6%-ით შემცირდა, რაც ცხადია დადებით მაჩვენებლად უნდა ჩაითვალოს.

ცხრილი №7

შინამეურნეობების რაოდენობა, რომლებსაც ხელი არ მიუწვდებათ კომუნალურ მომსახურებაზე - 2017 წ.

დასახელება	პრობლემების მქონე შინამეურნეობების %	შინამეურნეობებში მცხოვრები მოსახლეობის %	შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების %	შინამეურნეობებში მცხოვრები პენსიონერების %
წყალი	30,6	30,3	30,6	32,7
სანიტარია	49,1	50,7	52,1	51,9
გათბობა	12,8	9,4	6,9	14,1

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია „იუნისეფის“ 2018 წლის კვლევის მასალებიდან.

ცხრილი №8

შინამეურნეობების ეკონომიკური მდგომარეობა 2011-2017 წლებში

პრობლემები	შინამეურნეობების % წლების მიხედვით				2017 წ. 2011 წელთან შედარებით (+) (-)
	2011 წ.	2013 წ.	2015 წ.	2017 წ.	
ფასების ზრდა	0,9	28,4	73	69,7	+68.8
სესხის დაფარვა	74	10	10	7,9	-66.1-
მძიმე ავადმყოფობა	27	39,5	26,5	23,1	-3.9
შემოსავლების კლება	17,3	23,5	19	16,2	-1.1
სამსახურის დაკარგვა	13,6	18,5	10	6,9	-6.7
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის კლება	13,1	13,2	7,2	3,6	-9.5
უცხოეთიდან თანხის გადმორიცხვის შემცირება	14,3	0,7	1,1	0,6	-13.7

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია საზოგადოებრივი კვლევის ცენტრის „საყოველთაო კეთილდღეობის კვლევის მასალებიდან“ (2018 წ.).

ქვეყნის მოსახლეობის კეთილდღეობის მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია მათი უზრუნველყოფა საყოფაცხოვრებო და კომუნალური დანიშნულების საქონლით, მსუბუქი ავტომანქანებით.

კვლევები გვიჩვენებს, რომ საყოფაცხოვრებო ტექნიკით 2017 წლისათვის მოსახლეობის უზრუნველყოფის დონე არც თუ სახარბიელოა. მტვერსასრუტი არ ქონდა შინამეურნეობის 69%-ს, ბავშვების 65,6%-ს და პენსიონერების 70,9%-ს. ანალოგიური მდგომარეობაა ავტომანქანების ქონის მხრივ (69,4% ÷ 70,9%).

სარეცხი მანქანა არ ქონდა მოსახლეობის 23,6%-ს, მაცივარი 8,6%-ს, მობილური ტელეფონი - 5,2%-ს, უთო - 6% და ტელევიზორი - 3,4%-ს (იხ. ცხრილი №9).

„იუნისეფის“ კვლევებიდან ჩანს, რომ 2017 წლისათვის საცხოვრებელი სახლის სახურავი დაზი-

ანებული ჰქონდა მოსახლეობის 24,8 პროცენტს, კედლები - 22,7%-ს. მიწის იატაკით სარგებლობდა 6,9%, ნესტიანი იყო საცხოვრებლის 24,2%, მინებით ჩამსხვრეულ ბინებში ცხოვრობდა მოსახლეობის 10,4%, ფართის სიმცირეს უჩიოდა - 20,5%.

შედარებისათვის ცხრილში შეტანილია შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების საცხოვრებელი პირობები - 2013 და 2017 წლებში.

აღნიშნული კვლევიდან ჩანს, რომ 2017 წლისათვის 2013 წელთან შედარებით 4 პოზიციაში (დაზიანებული სახურავი, კედელი, იატაკი, ნესტიანობა და ხმაური) მდგომარეობა გაუმჯობესდა, ხოლო დანარჩენ 4 პოზიციაში, როგორცაა: მიწის იატაკი, ჩამსხვრეული მინები, სუსტი განათება და საცხოვრებელი ფართის სივრცე, მდგომარეობა 2017 წლისათვის 2013 წელთან შედარებით გაუარესდა. (იხ. ცხრილი №10).

ცხრილი №9

ძირითადი საყოფაცხოვრებო საგნების არქონა მოსახლეობის კატეგორიების მიხედვით 2017 წელს

საგნების დასახელება	არმქონე შინამეურნეობების %-ით	მთლიანი მოსახლეობის %-ით	ბავშვების, %-ით	პენსიონერების, %-ით
მტვერსასრუტი	69.5	66.7	65.6	70.9
ავტომობილი	69.4	61.3	56.9	70.9
სარეცხი მანქანა	29.2	23.6	20.7	31.3
მაცივარი	11.1	8.6	8.4	11.1
მობილური ტელეფონი	8	5.2	4	9.7
უთო	7.9	6	5.5	8.6
ტელევიზორი	4.4	3.4	3.8	4.7

შენიშვნა: მასალები აღებულია „საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის ანგარიშიდან“ „იუნისეფის“ საქართველოს ოფისის ანგარიში, 2018 წელი.

ცხრილი №10

საცხოვრებელი პირობები 2013-2017 წლებში

პრობლემების დასახელება	2017 წლის მონაცემები			შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები, %	
	პრობლემების მქონე შინამეურნეობების %	მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის, %	პენსიონერების, %		
	2013 წ.	2017 წ.			
დაზიანებული სახურავი	25.7	24.8	26.2	33	25,6
დაზიანებული კედელი ან იატაკი	24.1	22.7	23.6	28,3	23,3
მიწის იატაკი	7.4	6.9	7.1	4,7	7,1
ნესტიანი საცხოვრებელი	25.3	24.2	26	29	25,5
ფანჯრის მინები ჩამსხვრეული	10.4	10.4	10.2	10,8	12,2
არასაკმარისი განათება	6.1	5.6	6.1	4,6	5,6
ხმაური	6	5.9	5.5	6,3	6
ფართის სიმცირე	6.7	20.5	14.5	24,4	27,6

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია „იუნისეფის“ კვლევის მასალებიდან.

მოსახლეობის პრობლემები 2011-2017 წლებში %-ით

პრობლემების დასახელება	2011 წ.	2013 წ.	2017 წ.	2017 წელი 2011 წელთან შედარებით (+), (-)
უმუშევრობა	32.2	41	22	-10.2
მედიკამენტების შეძენა	14.6	18.4	27.8	+13.2
სამედიცინო მომსახურება	18.7	11.6	5.4	-13.3
საცხოვრებელი პირობები	9.1	8.3	11.9	+2.8
არასათანადო კვება	6.8	4.7	9.3	+2.5
საბანკო ვალების დაფარვა	9.4	8.3	11.2	+1.8
კომუნალური გადასახადების გადახდა	6.8	4.3	7.7	+0.9
დასვენება, გართობა	1	2.1	2.6	+1.6
ტანსაცმლის შეძენა	0.5	0.3	0.5	-
ავეჯის შეძენა	0.3	0.7	1.3	+1
სასკოლო ნივთების შეძენა	0.5	0.3	0.3	-0.2
ჯამი %-ით	100	100	100	-
შემთხვევათა რაოდენობა	3932	3584	4194	+262

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია „იუნისეფის“ 2018 წლის კვლევის მასალებიდან.

კვლევებიდან ჩანს, რომ მოსახლეობის დიდ ნაწილს პრობლემად აქვს უმუშევრობა. 2017 წლისათვის ეს მაჩვენებელი 32,2%-დან 22%-მდე შემცირდა, მედიკამენტების შეძენა უჭირთ რესპოდენტთა 27,8%-ს. შესაფერისი საცხოვრებელი არა აქვთ მოსახლეობის 11,9%-ს. კვების პრობლემა 2011 წელს ჰქონდა მოსახლეობის 6,8%-ს. 2017 წლისათვის ეს მაჩვენებელი გაუარესდა და 9,3%-ს შეადგენს. ბანკების ვალები აქვს 11,2%-ს. კომუნალური გადასახადები აწუხებს რესპოდენტთა 7,7%-ს და ა. შ.

ქვეყანაში მნიშვნელოვანი სახსრები იხარჯება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან პენსიონერების, უმწეო ოჯახების, იძულებით გადაადგილებული პირების და მსგავსი კატეგორიის მოსახლეობის ყოფითი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ანგარიშების მიხედვით, 2018 წელს სახელმწიფო პენსიებსა და კომპენსაციებზე დაიხარჯა 1716,7 მილიონი ლარი, სოციალურ დახმარებებზე - 641,3 მილიონი ლარი. მაღალმთიანი რეგიონის განვითარების კანონის თანახმად, იქ მცხოვრებლებზე გაიცა დანამატი პენსიებზე - 20%-ის ოდენობით, დაიფარა მათ მიერ მოხმარებული ელექტროენერგიის ღირებულების 50%, თანხით 46,4 მილიონი ლარი.

2018 წელს საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის ფარგლებში გახარჯული იქნა 756,5 მილიონი ლარი, ფინანსური დახმარება გაენია 11430 დევნილს. სა-

ჯარო და კერძო სკოლების დასაფინანსებლად მიმართული იქნა - 596,1 მილიონი ლარი, ანუ ერთი სკოლის შენახვა სახელმწიფო ბიუჯეტს დაუჯდა საშუალოდ 268,5 ათასი ლარი, უმაღლეს სასწავლებლებს, სახელმწიფო კვლევებისათვის გამოეყო 22,7 მილიონი ლარი. ინკლუზიური განათლების დასაფინანსებლად გაიხარჯა 4,8 მილიონი ლარი.

ყაზბეგისა და სხვა მაღალმთიანი რაიონების მოსახლეობას ბუნებრივი აირის დასაფარად ჩაერიცხა 7,4 მილიონი ლარი. ქვეყანაში ირიგაცია-მელიორაციის სამუშაოებზე დაიხარჯა 46 მილიონი ლარი, აგროკრედიტების თანადაფინანსებაზე - 69,8 მილიონი ლარი.

2018 წელს ქვეყანაში სოციალური უზრუნველყოფის ღონისძიებებზე გაიხარჯა 3502,1 მილიონი ლარი, ანუ საერთო ხარჯების 27,8%, განათლების სფეროს მოხმარდა 1255,9 მილიონი ლარი, ანუ 3,27%.

ქვეყნის მოსახლეობის ეკონომიკურ სიდუხჭირესა და არასახარბიელო ფინანსურ მდგომარეობას ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ 630 ათასი ადამიანი შეტანილია ე. წ. მევალებით „შავ სიაში“, ანუ მოსახლეობის 16,9%-ს პრობლემა აქვს სახელმწიფო ბიუჯეტთან, ბანკებთან და სხვადასხვა საფინანსო დაწესებულებებთან.

მოსახლეობის კეთილდღეობის ერთ-ერთი მახასიათებელია მსუბუქი ავტომანქანების ყოლა. 2019

ნელისათვის მანქანების საერთო რაოდენობამ 1 მილიონს გადააჭარბა, ყოველწლიურად მათი რიცხვი 8%-ით იზრდება. საერთო რაოდენობიდან 2 მანქანა ყავს 51 ათას, 3 მანქანა და მეტი - 12 ათას ადამიანს.

სათანადო ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს ძველი, ამორტიზირებული მანქანების ყოლა, საერთო რაოდენობიდან - 11-20 წლის ასაკისა - 404,8 ათასი მანქანა, ხოლო 20 წელზე ზევით 413,8 ათასი. შესაბამისად, საერთო ოდენობის 45 და 46 პროცენტით.

მხედველობაში მისაღება ის გარემოება, რომ ასაკოვანი მანქანების შენახვა უფრო ძვირი უჯდება მოსახლეობას, ასევე ჯანმრთელობისათვის საშიშია, იწვევს გარემოს დაბინძურებას და მრავალი სახის დაავადებებს.

დასკვნა

ქვეყანაში მოსახლეობის კეთილდღეობის გასაუმჯობესებლად, საჭიროა კომპლექსური ღონისძიებების გატარება, კერძოდ:

- სახელმწიფო ბიუჯეტში სახსრების მაქსიმალურად მობილიზება, საგადასახადო კოდექსით მინიჭებული უფლებების სრულად გამოყენება და მოთხოვნების გამკაცრება;

- ალტერნატიული საგადასახადო შემოწმების განახლება. შემოწმების არეალის მაქსიმალურად გაზრდა;

- სახელმწიფო ბიუჯეტის მომჭირნეობით ხარჯვა, მმართველობითი აპარატის, სსიპ და სხვა სტრუქტურების მინიმუმამდე შემცირება;

- ინვესტიციების მოზიდვა, ადგილობრივი ბიზნესმენების ჩართულობით მცირე საწარმოების და

ქარხანა-ფაბრიკების გახსნა, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა, უმუშევრობის ბუნებრივ დონემდე (5-6%) შემცირება;

- საგადასახადო სისტემის სრულყოფა, საშემოსავლო გადასახადების პროგრესული სისტემის შემოღება; შემოსავლების განაწილებაში ზღვარგადასული სხვაობების მინიმუმამდე შემცირება.

- სოფლად ინფრასტრუქტურების მოწესრიგება, მოსახლეობის ადგილზე დასაქმების მიზნით მცირე საწარმოების შექმნა. სოფლის მეურნეობის დარგების აღორძინება, მიწების უკეთ და დროულად დამუშავების მიზნით მომსახურების ცენტრების შექმნა.

- მონეტარული და ფისკალური პოლიტიკის სრულად ამოქმედება მოქმედი კანონების სრული დაცვით;

- გატარდეს რიგი ღონისძიებები იმპორტის მინიმუმამდე შესამცირებლად და მაქსიმალურად ნახალისდეს ადგილობრივი მენარმეები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. „საქსტატის“ ყოველწლიური ანგარიშები, 2012-2018 წწ.

2. ლ. ბერიძე, მ. ჭიპაშვილი და სხვები „მაკროეკონომიკა“, თბ. 2010 წელი;

3. საქართველოს საზოგადოებრივი კვლევის ცენტრის მასალები, თბილისი, 2018 წელი;

4. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ყოველწლიური ანგარიშები;

5. საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მასალები „იუნისეფის“ საქართველოს ოფისის ანგარიში, თბილისი, 2018 წელი.